

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№4

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2025

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 712 sahifa.

E'lon qilishga 2025-yil 7-aprelda ruxsat etildi.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoira Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongirاتبay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Viktorovna, Candidate of Economic Sciences (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Цифровизация социально-трудовых отношений: вызовы и перспективы для работников	18
Абдумухтаров Анваржон Акрамжонович	
O'zbekistonda faoliyat ko'rsatayotgan soliq to'lovchi yuridik shaxslarning iqtisodiy faoliyatini rag'batlantirish masalalari.....	26
To'xtaboyev Nuriddin Isomiddin o'g'li	
Ecotourism in Protected Areas: A Literature Review.....	32
Ismoilova Maftuna Mamat qizi	
Iqtisodiyotning innovatsion rivojlanishi sharoitida xizmatlar sohasini rivojlantirishning hududiy xususiyatlari.....	38
Primova Shaxlo Jumayevna	
Statistik baholash va ekonometrik modellashtirish orqali biznes rivojlanish tendensiyalarini samaradorligini baholash.....	43
Xabibullayev Ibrohim, Saidova Marhabo Xabibullo qizi	
Tijorat banklarida xususiy kapital hisobi va auditini takomillashtirish	52
Qodirova Zilola Maxmud qizi	
Qo'shilgan qiymat solig'i ma'muriyatchiligining ilg'or xorij tajribasi.....	57
Erkayev Nodir Xudayberdiyevich	
O'zbekistonda yashil iqtisodiyotni joriy etish holati va asosiy yo'nalishlari.....	71
Madraximova Zulfiya Nurmatovna, Ishankulova Komila Kurbanovna, Ortiqboeva Aziza Xolmurza qizi, Omonkulova Ro'zigul Akmaljon qizi	
Challenges and opportunities in implementing green economy indicators in uzbekistan's industrial sector under the fourth industrial revolution.....	76
Shodmonov Ruslan Golib ugli, Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich	
Rivojlangan mamlakatlarga ishchi kuchi oqimi va O'zbekiston mehnat bozoridagi o'zgarishlar.....	89
Tilabova Kumush Farhod qizi	
Mamlakatda "yashil" iqtisodiyotni rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish	95
Yuldashboyev Azizulloh Bunyodbek o'g'li, Matkarimov Inomjon Baxtiyorovich	
"Ta'lim muassasalarida moliyaviy resurslarni samarali rejalashtirish va boshqarish"	101
Bauyetdinov M.J., Medetbayeva D.T.	
Enhancing utilization and minimization of renewable energy systems in uzbekistan	105
To'irova Hamida Umedovna	
Tijorat banklari daromadini oshirishda aholining savodxonligi va xulq atvorining roli	114
Shakhlo Davirova	
2020–2024-yillarda o'zbekistondagi iqtisodiy o'sish dinamikasi	120
Akbarov Nodir, Ibodullayev Navro'zbek	
O'zbekistonda xalqaro moliyaviy institutlarning yashil moliyalashtirish jarayonidagi roli va strategik yo'nalishlari	125
Gulmira Axmadjonova Xabibulla qizi	
Sug'urta tizimiga raqamli texnologiyalarning ta'siri	133
Uzaqova Kamola Bexzodovna, Yahyoyev Bahriddinxon Bahroil o'g'li	
Improving payment services practices in commercial banks: strategies for efficiency and security.....	138
Mamayusuf Abdusamatov	
Jahon moliya tizimi: asosiy tendensiyalar va rivojlanishning innovasion yo'nalishlari	143
Ataniyazov Jasurbek Xamidovich	
Повышение конкурентоспособности экологического туризма Узбекистана путём развития всесезонных горных туристических центров.....	150
Ахмедходжаев Равшан Темурович	
Xo'jalik yurituvchi subyektlar tashqi iqtisodiy faoliyatida valyuta operatsiyalarini takomillashtirish	157
Safarov Alisher Ibrohim o'g'li	

Oliy ta'lim tizimini miqdoriy va sifat ko'rsatkichlari asosida baholashning kompleks metodologiyasi.....	163
Hakimova Mushtariybonu Hamid qizi, Bozorova Muazzam Hamid qizi	
Ko'chmas mulkni boshqarish samaradorligini baholashning uslubiy yondashuvlari	167
Mirdjalilova Dildora Shuxratovna	
Xizmatlar sohasini rivojlantirishda kichik biznesning ahamiyati va uning innovatsion rivojlantirishdagi muhim xususiyatlari	173
Ulasova Oygul Baxtiyorovna	
Результаты долгосрочного прогнозирования и стратегического анализа эффективной организации современного управления жилищным фондом.....	178
Бердиева Дилфуза Ахатовна	
Improving long-term assets accounting and auditing	184
Gulboy Yusupov	
Davlat budjeti va xususiy sektor ishtirokida oliy ta'limni moliyalashtirishning optimal modeli.....	189
Bozorov Alisher Ro'zimurodovich	
Xufyona iqtisodiyotni qisqartirishda soliq islohotlari va raqamli texnologiyalar: O'zbekiston tajribasi va xalqaro yondashuvlar.....	193
Choriev Makhmayokub, Karimov Mamurbek, Xamrayev Olimjon, Urazov Mansur	
Bank aksiyalarining bozordagi narx dinamikasi va unga ta'sir etuvchi omillar	200
Nomozov Samandar Shuxrat o'g'li	
Sanoatda rivojlanish kafolati: moliyaviy boshqaruvni raqamli transformatsiya orqali avtomatlashtirish.....	206
To'qlijev Abdirauf Bahodir o'g'li	
Inson kapitalini rivojlantirishning jamiyat farovonligi, aholi daromadlariga ta'siri.....	214
Bozorova Saxobat Abdujapparovna	
Анализ конкурентной среды: методология, примеры и этапы процесса.....	219
Садикова Раъно Абдуллаевна	
Tijorat banklarida muammoli kreditlarning nazariy asoslari va ular bilan ishlash mexanizmining zaruriyati	225
Salixova G.J	
Iqtisodiyotda energiya xavfsizligiga erishishning xorij tajribasi.....	230
Samandarov Og'abek Alisher o'g'li	
Measuring methodologies of influence of the esg factors	235
Tolipova Feruza Alisherovna	
Совершенствование налогового администрирования в условиях экологически устойчивого развития.....	240
Омонов Отажон Журакулович	
Moliyaviy vositalar asosida erkin iqtisodiy zonalarni rivojlantirish strategiyasini takomillashtirish	249
Quziev Ravshan Ramazanovich	
Методологические аспекты внедрения управленческого учета в университетах Узбекистана.....	253
Каршиева Мохинур Олим кизи	
Budjet tashkilotlarida tovar-moddiy zaxiralar hisobini takomillashtirish (tibbiyot muassasalari misolida)	257
Tulyaganov Abdumalik Abdiraximovich	
Умные города как фактор экономического развития.....	261
Нозима Кахрамоновна Хакбердиева	
Перспективы зеленого фактора экономического роста в Республики Узбекистан.....	266
Исламова Насиба Улугбек кизи, Абдурашидов Отабек Улугбекович, Мамасалиева Мукаддас Ибадуллаевна	
Qurilish korxonalarida sifat menejmentini joriy qilish mexanizmlarini takomillashtirish	270
Ergashev O'tkir, Saidov Mash'al Samadovich	
Xorazm viloyatida eksportni rivojlantirish uchun potensial imkoniyatlar va ularni baholash.....	275
Fozil Xolmurotov	
Maishiy xizmatlar sohasini davlat tomonidan tartibga solishning nazariy jihatlarini.....	282
Quliyev Begimqul Melikovich	

O'zbekiston hududlarida chakana kreditlashning o'sishi.....	289
Eshqobulova Charos O'roq qizi	
Empowering uzbekistan's grain enterprises: innovative strategies for sustainable growth and operational efficiency.....	292
Kurbanova Dildora Abdurakhmanovna	
Kapital investitsiyalarga doir axborotlarni xususiy kapital to'g'risidagi hisobotda aks ettirish uslubiyatini takomillashtirish	298
Boronov Bobur Farxodovich, Muxammadiev Zarrux Umarovich	
To'qimachilik korxonalarining yashil iqtisodiyotga o'tishi va yengil sanoat korxonalarini muqobil energiyadan samarali foydalanish yo'llari	303
Xolbekova Feruzaxon Rasulovna, Jalolova Aziza Jalol qizi	
Research on the effects of interest rate, inflation rate and gross domestic product (GDP) on the level of foreign direct investment (FDI) inflows (evidence from Uzbekistan).....	307
Azimov Shakhzod	
Organik mahsulotlar eksportini rag'batlantirishda maqsadli bozorlarga yo'naltirilgan marketing strategiyalari.....	314
Xidirov Shohrux Bobir o'g'li	
Korxona iqtisodini barqarorligini ta'minlash masalalari.....	319
Abdullayev Maqsud Abdumaxmudovich	
Внедрение инновационных методов управления человеческих ресурсов в строительных компаниях.....	323
Джураева Гузаль Шавкатовна	
Sug'urta zararlarini baholashda sun'iy intellektni qo'llash istiqbollari	328
Shoraximova Zilola Nasirdjonovna	
O'zbekiston Respublikasi mahalliy budjet tizimini moliyalashtirish masalalari	332
Qo'ldoshev Diyor O'rol o'g'li	
Raqamli texnologiyalar asosida raqamli ekotizimlar va ularning biznes-jarayonlarga ta'sirini aniqlashga ilmiy qarashlar tahlili	336
Suvanova Dilnoza Dilmurod qizi	
Innovatsion salohiyatni oshirish asosida qurilish materiallari sanoati korxonalarining boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirish	342
Xaydarova E'zoza Shukurullayevna	
Aholi turmush darajasini dinamik kontekstli normallashtirish va moslashuvchan vaznlar usuli orqali baholash	352
Xolto'rayev Islom Ilhomovich, Ollokulova Feruza Mansurovna	
O'zbekiston Respublikasida xufiyona iqtisodiyotini qisqartirish va mamlakat rivojlanishiga uning ta'siri.....	358
Baxtiyorov Sherali Muzaffarovich	
Qayta tiklanuvchi energiya manbalari qurilmalarini aholi tomonidan xarid qilish va kompensatsiya ajratish jarayonlarini raqamlashtirish hamda tizimlar integratsiyasi istiqbollari.....	362
Ochilov Abdujabbor Akramovich	
O'zbekistonda kambag'allikni qisqartirish va aholi farovonligini oshirishda chet el tajribasining afzalliklari.....	369
Raxmatullayeva Shaxnoza Xamidovna, Akbarova Iroda Samatovna	
Qurilishda loyiha boshqaruvi konsepsiyasining mazmuni	375
Pulatov Shaxron Axmedovich	
Loyiha budjeti va uning ijrosini ta'minlash masalalari.....	379
Murodova Mohigul Chori qizi, Xamidov Odil Davurovich	
Qishloq xo'jaligidagi chorvachilik tarmog'ining iqtisodiy faoliyatini o'rta muddatli statistik prognozlarini tuzish (Andijon viloyati misolida).....	390
Iskandarov Davlatbek Xursanbekovich, Urishev Baxtiyor Abdusamatovich, Muydinov Xusniddin Nuriddin o'g'li	
Innovatsion faoliyatning iqtisodiy samaradorligini baholash va rivojlantirish yo'llari.....	397
Qurbonov Tolmasjon Namoz o'g'li, Shodiyev Fazliddin Qalandar o'g'li, Holmirzayeva Gulruh Akbarovna	
Fond bozorida kompaniyaning investitsion jozibadorligini baholash uslubiyoti	403
Yulduz Usmanova	
Jahon bozoriga kirishda elektron bozorlarning ahamiyati	411
Hamroyeva Umda	

Comparative statistical analysis of foreign trade indicators of the Republic of Uzbekistan	415
Abdualilova Bibisora Bakhodir kizi	
Yaxshi korporativ boshqaruv orqali aksiyadorlik jamiyatlarining kapital qiymatini oshirish: metodologik yondashuv.....	423
Urinov Bobur Nasilloevich	
JAS – barqaror qishloq xo'jaligini rivojlantirishning yapon modeli vositasi	423
Baynazarov Elmurod Erkinovich	
Xususiy banklarning depozit operatsiyalarini mustahkamlash yo'llari	435
Olimov Abror Axadjon o'g'li	
The impact of digital financial technologies on the financial system.....	439
Yahyoyev Bahriddinxon Bahroil o'g'li, Pardayev Olim Mamayunosovich	
Korxona eksport salohiyatini oshirishning "yashil" marketing mexanizmi	443
To'rayev Shohrux Halimovich	
O'zbekistonda ichki turizmni rivojlantirishda turistik oqim mavsumiyligini boshqarish yo'llari	448
Fayazov Muxiddin Sobirovich	
Sanoat korxonalarida qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish bo'yicha xalqaro tendensiyalar	453
Bobobekov Ergash Abdumalikovich	
Ayollar tadbirkorligining tarixi: O'zbekiston va dunyo bo'yicha rivojlanishi.....	459
Burxanova Sabo Tulanovna	
Qimmatli qog'ozlar bozorida investorlar risklarini pasaytirishni takomillashtirish yo'llari.....	466
Xalilov Umid Ishtemirovich	
Korxona moliyaviy ko'rsatkichlari tahliliga fundamental yondashuv.....	470
Dilshodjon O'rinov, Sanobar Ismoilova	
Iqtisodiy o'zgarishlar davrida korxonalar moliyaviy barqarorligining ta'minlanishi omil va mezonlari	475
Xolbekova Dilobarxon Rasuljon qizi	
Cash accounting as a tool of financial discipline and transparency in the public sector	481
Marqaboyev Sardorbek Abdusalomovich, Annayev Abdurasul Abdurashidovich	
Пути совершенствования практике финансирования социального предпринимательства.....	486
И.Ж.Исаков	
O'zbekistonda an'anaviy resurslar va qayta ishlanadigan energiya manbalarini rivojlantirish imkoniyatlaridan unumli foydalanish	490
Normurodov Xusan Eshmaxmatovich, Kaxramanova Sevdal Shamsiddin qizi	
Ijtimoiy salohiyat – hududiy iqtisodiyotni rivojlantirishning boshqaruv obyekti sifatida.....	497
Erkayeva Gulbahor Panjiyevna, Zoirov G'olibjon Toshtemir o'g'li	
Xorazm oziq-ovqat bozorida mahsulotlarning raqobatbardoshligini oshirishda marketing faoliyatlarini baholash usullari	503
Abdikarimova Zilola Baxramovna	
Переход к зелёной энергетике узбекистана как возможность достижения устойчивого экономического роста	508
Бай Жин Хуан (Bai Jin xuan)	
Изучение условий финансирования проектов международными банками развития	513
Жалилова Барнохон Суръатжоновна	
O'zbekiston respublikasi budjet jarayonida budjetlarning ochiqqligi va jamoatchilik ishtirokini oshirish.....	517
Shodmonqulov Temurbek Ulug'bek o'g'li	
Chiqib ketayotgan aktivlarni hisobga olish va baholash masalalari	522
Kuziyeva Dinora Bahodirovna	
Asosiy kapitalga investitsiyalarning iqtisodiy o'sishga ta'siri.....	528
Qo'shbaqov Aybek Shovqiyevich	
Changes in employee benefits and human resource management in accounting system of the Republic of Uzbekistan	535
Ravshanbekov Lazizbek Tolibjon o'g'li, Toshpulatova Munisabonu	

Iqtisodiyot tarmoqlarida suv iste'molini boshqaruvining raqamlashtirish tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish istiqbollari.....	541
Karimov Anvarjon Muqumjonovich	
Теоретические аспекты налогообложения доходов физических лиц на основе всеобщего декларирования	547
Усманова Мухлиса Сагдуллаевна	
Bank tizimini raqamlashtirish va uning bank barqarorligiga ta'siri.....	555
Sayfullayev Jamshidjon Xabibjanovich	
Kambag'allikni qisqartirish va aholi bandligini ta'minlashda tadbirkorlik faoliyatining o'rni	560
Saparov Ismat Chorshanbiyevich	
Innovatsion korxonalarda xarajatlar hisobining zamonaviy usullari	565
Turayev Og'abek Kaxramonovich, Ochilov Shavkat Toshmamatovich	
Дополнительные услуги в индустрии гостеприимства как эффективный инструмент продвижения бренда предприятия	570
А.И. Лесников, Д.В. Мамаева	
Преимущества и вызовы перехода на зелёную экономику	580
Умарова Гузал Гайратовна, Лапасова Камола Фарход кизи	
Yashil iqtisodiyot sharoitida hududlarda ishlab chiqarish korxonalarining iqtisodiy samaradorligini oshirish	586
Ibrogimov Sherzodbek Xalimjon o'g'li, Djurayeva Maxliyoxon Xayrullayevna	
Yashil iqtisodiy o'sishni ta'minlashda bevosita soliqlar rolini oshirish masalalari	591
Abdullayev Dilmurod Aliyar o'g'li	
The main directions for improving innovative activities in agriculture	598
Aytmuratova Miyrigul Zhalgasovna	
Klaster tizimi orqali O'zbekistonda qishloq xo'jaligining iqtisodiy o'sishi	605
Xaydarov Sardor Komil o'g'li	
Inklyuziv ta'lim: adolatli va teng jamiyat sari	610
Muxamedjanova Dilshodxon Muzaffarovna	
Yashil iqtisodiyot: muammo va yechimlar	615
Boymatov Xoliyor Qurbonovich	
Issues of using foreign loans in the development of the transport system in the Republic of Uzbekistan	621
Alimov Ilhomjon Ikromovich	
Проблемы и резервы развития пищевой промышленности в экспортном направлении.....	628
Ўролова Севара Бехзод кизи	
Оценка степени риска инновационной деятельности	634
Алиева Эльнара Аметовна	
Yashil innovatsiyalar, ularning turlari va omillari.....	638
Maxkamova Sayyora Shokirovna	
Qishloq xo'jaligida transport tizimidan samarali foydalanishning nazariy asoslari.....	641
Turdiyeva Irodaxon Ismoil qizi	
Soliq ma'murchiligida nazorat funksiyasi va unda kameral soliq tekshiruvi hamda takomillashtirish yo'llari.....	648
Hujamuradov Abrorbek Ro'zimurat o'g'li	
Sanoat korxonalarida xarajatlarni mahsulot tannarxiga taqsimlash metodologiyasini takomillashtirish istiqbollari	653
Safarov Javohir Ismoilovich	
Moliyaviy hisobotlarni shakllantirishda milliy standartlarni xalqaro standartlarga uyg'unlashtirish masalalari	659
G'aniyev Zafar Usanovich	
Ta'lim kreditini moliyalashtirish jamg'armasi faoliyati.....	666
Adilov Zuxriddin Marip o'g'li	
Tibbiyot muassasalarining moliyaviy ta'minoti va resurslardan foydalanish mexanizmlariga ta'sir qiluvchi omillar	670
Elmurodov G'ayratjon Abdumurodovich	
Tourism finance for sustainability: investing in green futures	674
Tashpulatov Sadriddin Sayfulloyevich	

Ta'lim jarayonlarini boshqarishda mobil texnologiyalar	681
Esonova Mohiraxon Sodiqjon qizi, Ovxunov Iqboljon Abdunabiyevich, Sherzodbek Nabiyev Nurmuhammad o'g'li	
Banklarda risklarni nazorat qilishning amaliyoti	686
Jumanazarov Muzaffar Jumanazar o'g'li	
Налоговые реформы в Узбекистане: вызовы, достижения и перспективы	692
Садиков Искандар Гайратович, Буранова Лола Вахобовна	
Turizm xizmatlari samaradorligini baholash usullari va vositalari tahlili	704
Jiyanov Uktam Panjiyevich	

TURIZM XIZMATLARI SAMARADORLIGINI BAHOLASH USULLARI VA VOSITALARI TAHLILI

Jiyanov Uktam Panjiyevich

O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi katta o'qituvchisi
ORCID: 0000-0001-7711-6659

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekiston turizm xizmatlari samaradorligini baholash usullari va vositalarining tahlili muhokama qilingan. Tadqiqotda SWOT tahlili, taqqoslama tahlil va regression tahlil kabi zamonaviy usullar qo'llanilgan bo'lib, O'zbekistonning kiruvchi, chiquvchi va ichki turizmidagi o'zgarishlar raqamlar asosida tahlil qilingan. O'zbekistonning turizm infratuzilmasidagi yutuqlar, pandemiyadan keyingi tiklanish jarayoni va hududiy farqlar o'rganilib, kelgusidagi rivojlanish uchun takliflar berilgan. Shuningdek, maqolada turizm sohasining iqtisodiy samaradorligini oshirish va xalqaro miqyosda raqobatbardoshlikni ta'minlash uchun strategik yondashuvlar muhokama qilingan.

Kalit so'zlar: turizm samaradorligi, SWOT-tahlil, regression tahlil, ichki turizm, kiruvchi turizm, chiquvchi turizm, pandemiyadan keyingi tiklanish, infratuzilmani rivojlantirish, strategik rejalashtirish, iqtisodiy samaradorlik.

Abstract: This article discusses the analysis of methods and tools for evaluating the effectiveness of tourism services in Uzbekistan. Modern methods such as SWOT analysis, comparative analysis and regression analysis were used in the study, and changes in the inbound, outbound, and domestic tourism of Uzbekistan were analyzed based on numbers. Achievements in the tourism infrastructure of Uzbekistan, the post-pandemic recovery process and regional differences are studied, and suggestions for future development are given. The article also discusses strategic approaches to increase the economic efficiency of the tourism sector and ensure competitiveness at the international level.

Key words: Tourism efficiency, SWOT-analysis, regression analysis, domestic tourism, inbound tourism, outbound tourism, post-pandemic recovery, infrastructure development, strategic planning, economic efficiency.

Аннотация: В данной статье рассматривается анализ методов и инструментов оценки эффективности туристических услуг в Узбекистане. В исследовании были использованы современные методы, такие как SWOT-анализ, сравнительный анализ и регрессионный анализ, а на основе цифр были проанализированы изменения во въездном, выездном и внутреннем туризме Узбекистана. Изучены достижения туристической инфраструктуры Узбекистана, процесс постпандемического восстановления и региональные различия, а также даны предложения по дальнейшему развитию. Также в статье рассматриваются стратегические подходы к повышению экономической эффективности туристической сферы и обеспечению конкурентоспособности на международном уровне.

Ключевые слова: эффективность туризма, SWOT-анализ, регрессионный анализ, внутренний туризм, въездной туризм, выездной туризм, постпандемическое восстановление, развитие инфраструктуры, стратегическое планирование, экономическая эффективность.

KIRISH

Hozirgi kunda turizm sohasi dunyo miqyosida iqtisodiy o'sishning muhim drayverlaridan biri sifatida namoyon bo'lmoqda. Xalqaro tashkilotlarning ma'lumotlariga ko'ra, turizm nafaqat mamlakatlar iqtisodiyotiga ulkan daromad olib keladi, balki ish o'rinlarini yaratish, madaniy aloqalarni mustahkamlash va hududlarni rivojlantirishga katta hissa qo'shadi. Shu sababli, turizm xizmatlarining samaradorligini baholash va ularni takomillashtirish bugungi kunning dolzarb masalalaridan biridir.

Turizm xizmatlarining sifatini oshirish va samaradorligini baholash nafaqat mahalliy, balki global miqyosda raqobatbardosh turizm muhitini yaratishga xizmat qiladi. Ayniqsa, rivojlanayotgan mamlakatlar uchun bu sohada samarali usullar va vositalarni joriy etish iqtisodiy barqarorlikka erishishning muhim omili hisoblanadi.

Birlashgan Millatlar Tashkilotining Turizm Tashkiloti (UN Tourism) ma'lumotlariga ko'ra, 2024-yilda dunyo bo'ylab 1,4 milliard xalqaro turist tashrif buyurgan bo'lib, bu ko'rsatkich 2023-yilga nisbatan 11% o'sishni, ya'ni 140 million qo'shimcha sayohatchini anglatadi [5]. Bu ko'rsatkich sohaning global tiklanish jarayonida muhim rol o'ynayotganini ko'rsatadi.

Ma'lumki, O'zbekiston turizm sektori so'nggi yillarda tez rivojlanib, iqtisodiy o'sishga muhim hissa qo'shmoqda. Mamlakatda turizm xizmatlari samaradorligini baholash bugungi kunda eng muhim masalalardan biriga aylanmoqda. O'zbekiston turizm infratuzilmasini rivojlantirish, yangi turizm turlarini joriy etish va xalqaro turizm bozorida raqobatbardoshligini oshirishga qaratilgan chora-tadbirlarni amalga oshirishda davom etmoqda. Shu bilan birga, sohadagi yirik o'zgarishlar turizm xizmatlarining samaradorligini baholash va takomillashtirish zaruratini yuzaga keltiradi.

Turistik oqim tahliliga ko'ra, 2024-yilda mamlakatimizga tashrif buyurgan turistlar soni 7 957,2 mingga yetdi, bu 2023-yilgacha bo'lgan davrga nisbatan 20,1% o'sishni anglatadi [6]. Bu o'sish nafaqat pandemiyadan keyingi tiklanishning natijasi, balki O'zbekistonning turizm xizmatlari infratuzilmasini yangilash va global marketing kampaniyalarini muvaffaqiyatli amalga oshirishi bilan ham bog'liq.

Biroq turizm xizmatlari samaradorligini baholashda yuzaga kelgan kamchiliklar va muammolar hali ham mavjud. Masalan, kadrlar malakasining yetishmasligi, turizm xizmatlarining sifatini oshirish va hududlar o'rtasidagi farqlarni bartaraf etish kabi masalalar dolzarb bo'lib qolmoqda. Shuning uchun, O'zbekistonda turizm sohasining samaradorligini baholash va uni takomillashtirish uchun zamonaviy usullar va vositalarni qo'llash zarur. Turizm sohasida zamonaviy yondashuvlarni qo'llashning iqtisodiy va ijtimoiy ahamiyati, shuningdek, samaradorlikni oshirish usullarini qo'llashning zarurligi maqolaning dolzarbligini belgilab beradi.

Umuman olganda, ushbu tadqiqotning maqsadi turizm sohasining samaradorligini baholash uchun zarur bo'lgan ilmiy yondashuvlarni taqdim etish va O'zbekistonning turizm sohasini yanada rivojlantirish uchun kerakli strategik yondashuvlarni ishlab chiqishdir. Ushbu maqsadga erishish uchun turizm sohasidagi samaradorlikni baholashda foydalaniladigan zamonaviy usullarni tahlil qilish; SWOT tahlili yordamida O'zbekiston turizm sohasining kuchli va zaif tomonlarini aniqlash; turizm xizmatlari samaradorligini oshirish uchun zarur strategik tavsiyalarni ishlab chiqishga e'tibor qaratildi. Tadqiqot natijasida pandemiyadan keyingi tiklanish jarayonida, turizm infratuzilmasini yaxshilash va yangi ish o'rinlarini yaratish bo'yicha muhim tavsiyalar ishlab chiqildi.

Ushbu tadqiqot O'zbekiston turizm sohasining hozirgi holatini tahlil qilish bilan birga, uni xalqaro miqyosda raqobatbardosh qilish uchun qanday chora-tadbirlar ko'rilishi zarurligini ko'rsatadi. Shuningdek, tadqiqot natijalari turizm xizmatlari samaradorligini oshirish va sohaning barqaror rivojlanishini ta'minlashda, strategik qarorlar qabul qilishda foydali ilmiy asos bo'lib xizmat qiladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

So'nggi yillarda turizm xizmatlari samaradorligini baholash bo'yicha bir qator ilmiy tadqiqotlar amalga oshirildi. Olimlar tomonidan bu yo'nalishda olib borilgan tadqiqotlar turizm sohasining iqtisodiy o'sishdagi o'rni, xizmatlar sifatini oshirish usullari va sohaning aholi bandligiga ta'sirini o'rganishga qaratildi.

Buyuk Britaniyaning Surrey universiteti professori John Tribe turizm sohasi bo'yicha yetakchi tadqiqotchilardan biridir. Uning tadqiqotlari turizm ta'limi, barqaror turizm va turizm falsafasi kabi mavzularni qamrab oladi. Professor Tribe turizm xizmatlarining samaradorligini oshirishda ta'limning ahamiyati va barqarorlik tamoyillarini joriy etish bo'yicha muhim tavsiyalar bergan [1].

Avstraliyaning Kvinslend universiteti professori Sara Dolnicar turizm marketingi va iste'molchi xulq-atvori bo'yicha tadqiqotlar olib boradi. Uning ishlari turizm xizmatlarining sifatini oshirish va mijozlar ehtiyojlarini chuqurroq o'rganish orqali samaradorlikni ta'minlashga qaratilgan. Professor Dolnicar turizm sohasida ma'lumotlarga asoslangan qaror qabul qilishning ahamiyatini izohlaydi [2].

Anton V. Romanyuk va Roman R. Gareev Rossiya Federatsiyasi hududlarida turizm xizmatlari samaradorligini baholash indikatorlari tizimini takomillashtirish yo'llarini o'rganib, turistik yo'nalishlarning jozibadorligini baholash uchun asosiy omillarni aniqlashgan. Tadqiqotda hududiy turizm rivojlanishini baholash uchun indikatorlar to'plamini taklif etishgan [3].

S.To'rabekov o'zining ilmiy izlanishlarida turizm xizmatlari sohasini rivojlantirish va uning aholi bandligini ta'minlashdagi rolini oshirish istiqbollarini tahlil qildi. Ushbu tadqiqotda turizm sohasining jahon yalpi ichki mahsulotidagi ulushi 7,6% ni tashkil etgani va sohada 295 million kishi band bo'lgani qayd etilgan. Muallif turizm sohasini innovatsion rivojlantirish va yangi ish o'rinlarini yaratish masalalariga alohida e'tibor qaratgan [4].

Shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Makroiqtisodiy va hududiy tadqiqotlar instituti (MHTI) mutaxassislari 2024-yilning 3-choragida O'zbekistonda turizm sohasida qayd etilgan natijalarni

tahlil qildi. Ular turoperatorlar, turagentlar, mehmonxonalar va xostellar sonining oshgani, shuningdek, turizm sohasida yangi ish o'rinlari yaratilgani haqida ma'lumotlar taqdim etishdi.

Yuqoridagi tadqiqotlar va statistik ma'lumotlar turizm xizmatlari samaradorligini baholashda muhim ahamiyatga ega bo'lib, sohaning rivojlanish tendensiyalari va istiqbollari aniqlashga yordam beradi. Bu esa kelgusida turizm xizmatlarini yanada takomillashtirish va ularning iqtisodiy samaradorligini oshirish uchun zarur chora-tadbirlarni belgilashda asos bo'lib xizmat qiladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Turizm xizmatlari samaradorligini baholash bo'yicha tadqiqot o'tkazishda zamonaviy tahliliy metodlardan foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu tadqiqot metodlari turizm sohasining iqtisodiy, ijtimoiy va ekologik ko'rsatkichlarini o'rganishga, shuningdek, mavjud muammolarni aniqlab, ularga yechim topishga imkon yaratadi. Mazkur tadqiqot uchun quyidagi metodlarni qo'llash maqsadga muvofiq:

1. SWOT tahlili. SWOT tahlili turizm xizmatlari samaradorligini baholashda asosiy ichki va tashqi omillarni aniqlashda qo'llaniladi. Ushbu metod yordamida turizm xizmatlarining jozibadorlik darajasi, xizmat sifati, infrastruktura holati, hududiy cheklovlar, xizmatlar narxi, malakali kadrlar yetishmasligi, yangi bozorlarga kirish, xalqaro investitsiyalarni jalb qilish, iqtisodiy inqiroz, ekologik muammolar, pandemiya kabi global tahdidlarni aniqlanishi mumkin.

SWOT tahlili turizm xizmatlarining rivojlanish strategiyasini belgilashga va mavjud muammolarni bartaraf etish bo'yicha samarali chora-tadbirlar ishlab chiqishga imkon beradi.

2. Taqqoslama tahlil. Turizm xizmatlarini taqqoslash orqali hududlar yoki mamlakatlar o'rtasidagi samaradorlik farqlarini aniqlash mumkin. Ushbu metodda hududlar yoki mamlakatlar kesimida xizmat ko'rsatish ko'rsatkichlari (masalan, mehmonxona to'ldirilishi, turistlar soni, daromadlar), turizm xizmatlari infratuzilmasi va marketing strategiyalari o'rtasidagi farqlar kabi ma'lumotlardan foydalanish mumkin. Taqqoslama tahlil turizm xizmatlarini rivojlantirishning muvaffaqiyatli tajribalarini aniqlash va ularni boshqa hududlarda qo'llash imkonini beradi.

3. Regression tahlili. Regression tahlili turizm xizmatlari samaradorligiga ta'sir etuvchi omillarni aniqlashda qo'llaniladi. Ushbu metod yordamida turizm xizmatlari daromadi bilan ularning narxi, marketing kampaniyalari, infratuzilma holati va iqtisodiy o'sish kabi omillar o'rtasidagi bog'liqlikni tahlil qilish mumkin. Shuningdek, asosiy iqtisodiy ko'rsatkichlar (masalan, yalpi ichki mahsulot, bandlik darajasi) va turizm sektori samaradorligi o'rtasidagi bog'liqlik o'rganiladi.

Regression tahlili yordamida turizm xizmatlariga ta'sir qiluvchi eng muhim omillar aniqlanib, strategik qarorlar qabul qilishda foydalaniladi.

Ushbu metodlar birgalikda qo'llanilganda, turizm xizmatlari samaradorligini har tomonlama baholash va rivojlantirish strategiyasini ishlab chiqish mumkin. Ayniqsa, SWOT tahlili sohaning umumiy holatini aniqlashga, taqqoslama tahlil samaradorlik darajasini ko'rsatishga, regression tahlil esa ta'sirchan omillarni aniqlashga yordam beradi. Natijada, turizm sohasida samarali boshqaruv va rivojlanishni ta'minlashga xizmat qiluvchi ilmiy asoslangan tavsiyalar ishlab chiqiladi.

TAHLIL VA NATIJALAR

O'zbekistonda turizm xizmatlari samaradorligini oshirish bo'yicha so'nggi yillarda keng ko'lamli islohotlar amalga oshirildi. Bu o'zgarishlar turizm infratuzilmasini rivojlantirish, xizmatlar sifatini yaxshilash va sohaning iqtisodiyotdagi ulushini oshirishga qaratilgan.

2017-yilda mamlakat bo'ylab mehmonxona o'rinlari soni 37 mingta bo'lgan bo'lsa, 2022-yilga kelib bu ko'rsatkich 124 mingtaga yetdi, ya'ni 3,4 barobarga oshdi. Shuningdek, joylashtirish vositalari soni 767 tadan 5 mingtaga ko'paydi [13]. Shu bilan birga, 2024-yilda mehmonxona va shunga o'xshash joylashtirish vositalari soni o'tgan yilga nisbatan olganda, 5,5 mingdan 6,1 minggacha, ulardagi o'rinlar soni 144 mingdan 161 minggacha ko'paydi [9], bu esa mehmonxona va turizm infratuzilmasining samaradorligini oshirishga xizmat qilmoqda.

2018-yilda 106 ta oilaviy mehmon uylari faoliyat boshlagan bo'lsa, 2023-yilga kelib ularning soni 3,2 mingtaga, o'rinlar soni esa 28 mingtaga yetdi. Bu qishloq joylarida 8 ming nafardan ortiq fuqaroning bandligini ta'minladi.

Yo'l bo'ylari va aholi gavjum joylarda 7,6 mingta sanitariya-gigiyena shoxobchalari holati yaxshilandi, shundan 3,9 mingtasi yangidan qurildi, 3,7 mingtasi ta'mirlandi. Mavjud avtomobillarga yoqilg'i quyish stansiyalarining 96 foizida sanitariya-gigiyena shoxobchalari tashkil etildi.

800 ta madaniy meros obyektlarida turistlar uchun shart-sharoitlar yaratilib, ular turizm yo'nalishlariga kiritildi. 2023-yilda 540 ta dam olish va ko'ngilochar maskanlar barpo etilib, 70 ta yangi turizm marshrutlari ochildi. Shu yil davomida turizm va madaniy meros obyektlariga olib boruvchi 361,5 km avtomobil yo'llari ta'mirlandi.

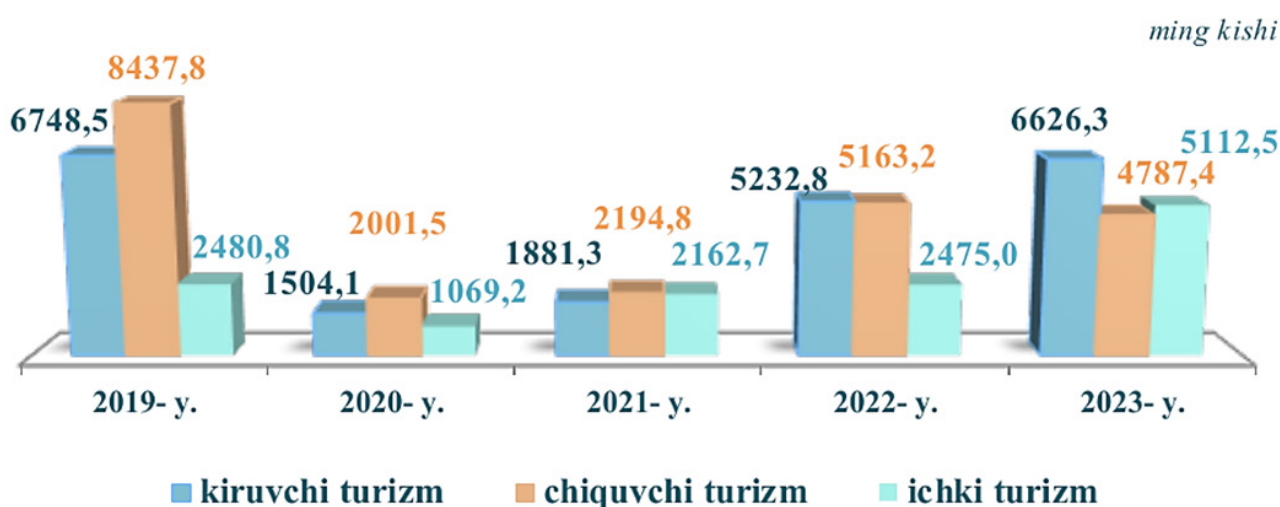
Ichki va ziyorat turizmini rivojlantirish: 2021-yilda ichki va ziyorat turizmini rivojlantirish maqsadida yangi avia va temir yo'l qatnovlari yo'lga qo'yildi. Masalan, Farg'ona – Urganch – Farg'ona, Termiz – Urganch – Termiz hamda Qarshi – Urganch – Qarshi aviareyslari tashkil etildi. Shuningdek, Andijon–Xiva–Andijon temir yo'l qatnovi soni oshirildi.

2022-yilda "O'zbekiston bo'yab sayohat qil!" dasturi doirasida ichki turizm xizmatlarini diversifikatsiya qilish va hajmini oshirish bo'yicha chora-tadbirlar amalga oshirildi. Bu dastur fuqarolarning mamlakatimizning turizm salohiyati bilan tanishtirish uchun zarur shart-sharoitlar yaratishga qaratilgan [16]. Ushbu o'zgarishlar natijasida O'zbekistonda turizm sohasining iqtisodiyotdagi ulushi oshib, yangi ish o'rinlari yaratildi va mamlakatning xalqaro turizm bozoridagi raqobatbardoshligi kuchaydi.

Hozirgi vaqtda dunyoda turizmning roli doimiy ravishda o'sib bormoqda, bu turizmning odamlar hayotidagi roliga, shuningdek, butun mamlakatlar iqtisodiyotiga ta'siri kuchayishi bilan bog'liq.

Turizm sektori faoliyatining asosiy xususiyati shundaki, undagi xizmatlarning aksariyati eng kam yo'qotishlar bilan amalga oshiriladi. Shuningdek, turizm jahon iqtisodiyotiga tobora ko'proq ta'sir ko'rsatib, qo'shilgan qiymatning eng yuqori ko'rsatkichiga erishishga imkon beradi. Bu xususiyatlar turizmning o'ziga xos belgilari sifatida ajralib turadi.

Hozirgi bozor iqtisodiyoti sharoitida sayyohlik kompaniyalari yangi xizmatlar va mahsulotlarni ishlab chiqish muhimligi va zarurligini tobora ko'proq anglab yetmoqda.

1-rasm. 2023-yilda kiruvchi, chiquvchi va ichki turizmning asosiy ko'rsatkichlari.

Manba: 2023-yilda O'zbekiston Respublikasida turizm va dam olish rivojlanishining asosiy ko'rsatkichlari (www.stat.uz)

1-rasm 2019-yildan 2023-yilgacha bo'lgan davrda O'zbekistonda kiruvchi, chiquvchi va ichki turizmning asosiy ko'rsatkichlari bo'yicha dinamikani ko'rsatadi. Ushbu ko'rsatkichlar ming kishida o'lchangan va har bir yildagi turizmning rivojlanish darajasini aks ettiradi.

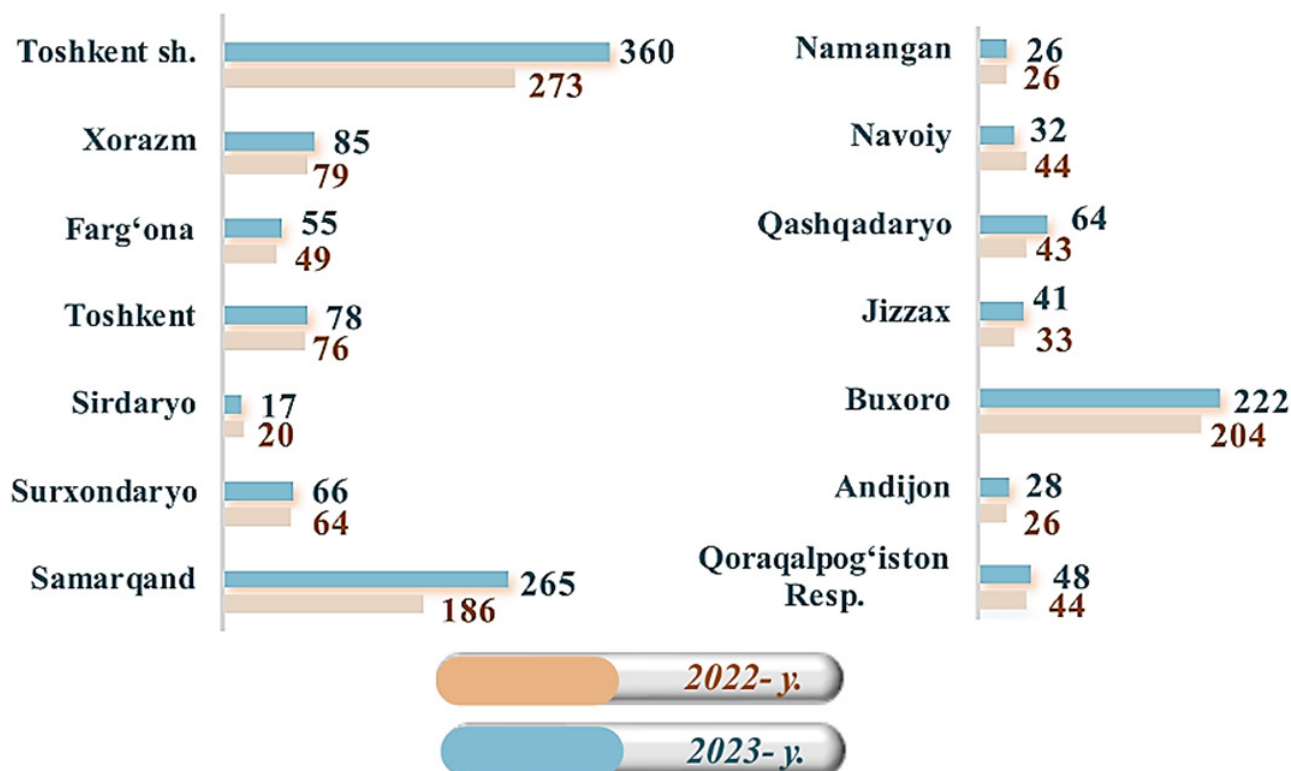
O'zbekiston 2023-yilda turizm sohasini pandemiyadan keyin muvaffaqiyatli tiklagan. Kiruvchi va ichki turizmga ijobiy o'zgarishlar kuzatilgan bo'lsa, chiquvchi turizmga iqtisodiy qiyinchiliklar ba'zi cheklavlarni keltirib chiqargan. Ushbu tendensiyalar kelgusida turizmni strategik rivojlantirishni talab qiladi.

2019-yilda 6,748.5 ming kishini tashkil etgan bo'lsa, COVID-19 pandemiyasi davrida (2020-yilda) 1,504.1 ming kishigacha pasaydi. 2023-yilga kelib ko'rsatkich 6,626.3 ming kishiga yetib, deyarli pandemiyadan oldingi darajaga qaytdi. Bu o'sish xalqaro marketing va infratuzilma rivoji bilan bog'liq.

2019-yilda 8,437.8 ming kishi xorijga sayohat qilgan bo'lsa, 2020-yilda bu ko'rsatkich 2,001.5 mingga kamaydi. 2022-yilda sezilarli o'sish (5,163.2 ming) qayd etilgan, ammo 2023-yilda 4,787.4 ming kishiga biroz pasaydi. Bu iqtisodiy sharoitlarning ta'siri va xorijga chiqish xarajatlarining oshishi bilan izohlanadi.

2019-yilda 2,480.8 ming kishi ichki turizmga qatnashgan bo'lsa, pandemiya davrida bu ko'rsatkich 1,069.2 mingga tushdi. 2023-yilda ichki turizm keskin o'sib, 5,112.5 ming kishiga yetdi, bu davlat dasturlari va infratuzilmaning yaxshilanishi natijasidir.

2023-yil davomida O'zbekiston hududida 1387 ta mehmonxona va shunga o'xshash joylashtirish obyektlari faoliyat ko'rsatgan bo'lib, ulardan 93,41% 1i mehmonxonalar, 1,4 % i motellar va 5,2 % i boshqalarga to'g'ri keldi [8].

2-rasm. Hududlar bo'yicha mehmonxonalar va shunga o'xshash obyektlar soni, birlik [8].

Toshkent shahar, Samarqand va Buxoro kabi asosiy turistik markazlarda obyektlar sonining kamayishi kuzatiladi. Bu sifatga bo'lgan talabni oshirish, eski obyektlarni qayta ta'mirlash va optimallashtirish bilan bog'liq.

Navoiy, Sirdaryo kabi viloyatlarda yangi obyektlarning ochilishi turizm infratuzilmasi kengayib borayotganini ko'rsatadi.

Toshkent shahar va Samarqand singari yirik hududlar turizmni rivojlantirishda yetakchi o'rinlarni egallaydi, ammo kichik viloyatlarda ham infratuzilmani yaxshilash ishlari olib borilmoqda.

Mazkur o'zgarishlar O'zbekistonning turizm sohasidagi strategik maqsadlariga mos keladi. Turistik obyektlarning sonini optimallashtirish va sifatni oshirish hududlarning turistik jozibadorligini kuchaytirishga xizmat qiladi. Hududlar o'rtasidagi farqlarni kamaytirish va barqaror rivojlanishni ta'minlash uchun yangi loyihalarni rivojlantirish talab etiladi.

SWOT tahlili turizm xizmatlari samaradorligini baholash va rivojlantirish uchun eng muhim va samarali usullardan biridir. Ushbu tahlil turizm sohasidagi kuchli tomonlarni aniqlash, mavjud kamchiliklarni bartaraf etish, yangi imkoniyatlardan foydalanish hamda ehtimoliy tahdidlarni oldindan ko'rib chiqish imkonini beradi. Ayniqsa, O'zbekiston kabi rivojlanayotgan mamlakatlarda turizm xizmatlarini takomillashtirishda SWOT tahlilining ahamiyati yuqori bo'lib, u sohadagi mavjud resurslarni samarali boshqarish va strategik rejalashtirish jarayonini optimallashtiradi (1-jadval).

1-jadval. O'zbekiston turizm sohasining SWOT tahlili.

SWOT	Tavsif	Ta'sir balli (1-5)
Kuchli tomonlar	Turizm infratuzilmasiga investitsiyalar hajmini oshirish	4
Kamchiliklari	Qishloq joylarda malakali ishchi kuchining yetishmasligi	3
Imkoniyatlar	Dunyo miqyosida madaniy turizmga qiziqish ortib bormoqda	5
Tahdidlar	Yirik turistik bozorlardagi iqtisodiy beqarorlik	2

Ushbu jadvalda turizm xizmatlari samaradorligini oshirish uchun ichki kuchli va zaif tomonlar, shuningdek, tashqi imkoniyatlar va tahdidlar aniqlangan. Har bir omilning ta'sir darajasi balli tizimda (1-5) baholangan.

Kuchli tomonlar (4): Turizm infratuzilmasiga investitsiyalar ko'paygan. Bu sayyohlarning qiziqishini oshirib, xizmatlar sifatini yaxshilaydi.

Zaif tomonlar (3): Kadrlar malakasi yetishmovchiligi qishloq joylarda xizmat ko'rsatish sifatini pasaytiradi.

Imkoniyatlar (5): Dunyo bo'ylab madaniy turizmga bo'lgan qiziqish, O'zbekistonning boy madaniy merosini xalqaro miqyosda targ'ib qilish imkonini beradi.

Tahdidlar (2): Asosiy turistlar oqimi keladigan bozorlar iqtisodiy inqirozga yuz tutishi turizm daromadlarini kamaytiradi.

O'zbekiston, Qozog'iston va Turkiyaga kiruvchi turistlar sonining 2021-2023-yillardagi dinamikasini taqqoslash orqali ushbu mamlakatlardagi turizm sohasining rivojlanish darajasini aniqlashga yordam beradi. Quyida keltirilgan jadval turizm xizmatlari samaradorligini baholashda muhim manba bo'lib, har bir mamlakatning turizm sektoridagi o'zgarishlarni ko'rsatadi va kelgusida samarali strategiyalar ishlab chiqish uchun asos bo'lib xizmat qiladi (2-jadval).

2-jadval. Mamlakatga tashrif buyurgan turistlarning qiyosiy tavsifi (mln. nafar).

Yillar	O'zbekistonga kelgan turistlar	Qozog'istonga kelgan turistlar	Turkiyaga kelgan turistlar
2019	6,7	8,5	45,0
2020	1,5	2,0	16,0
2021	1,8	1,3	29,5
2022	5,2	7,7	34,5
2023	6,7	9,2	49,2

Manba: www.stat.uz, <https://www.tuik.gov.tr>, www.kazstat.kz ma'lumotlari asosida shakllantirildi.

O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligi ma'lumotlariga ko'ra, so'nggi yillarda mamlakatimizga kelayotgan sayyohlar soni ortgani kuzatilmoqda. 2019-yilda O'zbekistonga 6,7 million xorijiy sayyoh tashrif buyurdi va bu mamlakat uchun rekord ko'rsatkich bo'ldi [17]. Shu bilan birga, COVID-19 pandemiyasi 2020-2021-yillarda turistlar oqimining sezilarli darajada kamayishiga olib kelgan bo'lsa-da, 2022-yildan boshlab mamlakat turizm sektori qaytadan tiklanishni va sayyohlar soni o'sishni boshladi. 2022-yilda mamlakatimizga tashrif buyurgan sayyohlar soni 5,3 va 2023-yilda 6,7 millionni tashkil etdi [17]. Ushbu o'sish xalqaro marketing kompaniyalari va madaniy meros obyektlarining faol targ'iboti bilan bog'liq.

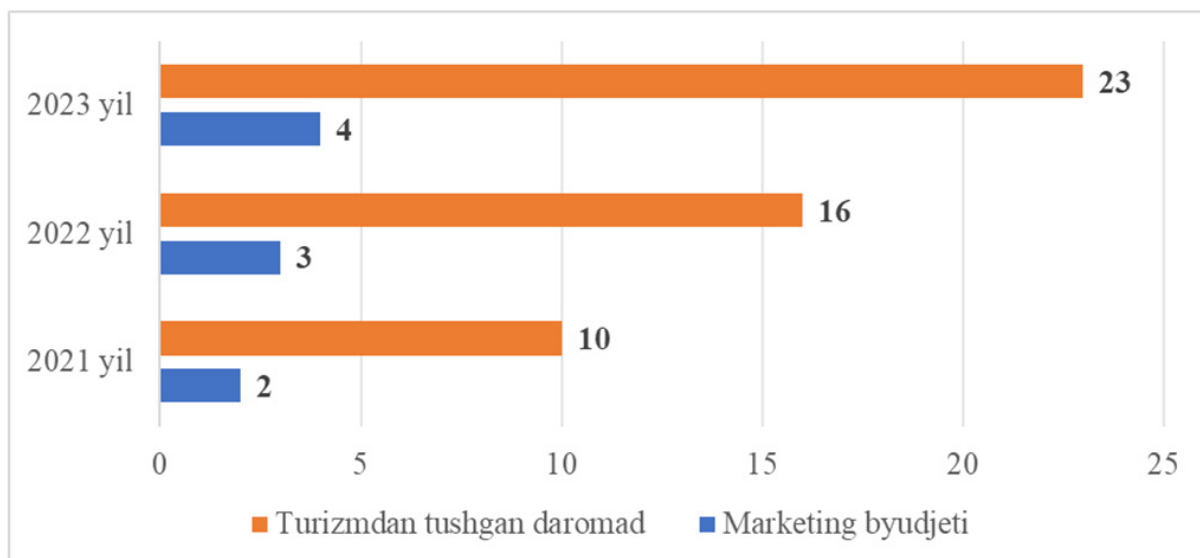
Qozog'istonda ham turistlar oqimi o'sish tendensiyasini ko'rsatdi. 2021-yilda 1,3 million turist tashrif buyurgan bo'lsa, 2022-yilda bu ko'rsatkich 7,7 millionga oshgan. 2023-yilda esa 9,2 million turist qayd etilgan. Bu mamlakatning tabiiy landshaftlari va tranzit turizm imkoniyatlariga bo'lgan qiziqishning oshishi natijasidir [14].

Statistik raqamlar Turkiya dunyodagi yetakchi sayyohlik markazlaridan biri ekanligini asoslaydi. Masalan, 2019-yilda mamlakatga 45 milliondan ortiq xorijiy sayyoh tashrif buyurib, iqtisodiyotga qariyb 34,5 milliard dollar hissa qo'shdi [15]. Bu ko'rsatkich 2020-yilda pandemiya tufayli vujudga kelgan cheklovlar oqibatida turistlar soni 16 millionni qayd etdi, turizmdan tushgan tushum esa 12,0 milliard AQSH dollarini tashkil qildi [15]. Cheklovlar kamayib borishi natijasida 2021-yilda sayyohlar soni 29,5 millionga, turizmdan tushgan daromad esa 20,3 milliard AQSH dollarga yetdi [15]. 2022-yilda Turkiyada turizm sektori tiklanishda davom etdi va qariyb 34,5 million xorijiy sayyohlarni qabul qildi [12]. 2023-yilda esa 49,2 million sayyohlar Turkiyaga tashrif buyurdi, mamlakat iqtisodiyotiga turizmning qo'shgan hissasi 54,3 milliard AQSH dollarini tashkil qildi, bu raqamlar sayyohlar oqimining pandemiyagacha bo'lgan davrga nisbatan 9,3% o'sishi, ya'ni Turkiya pandemiyagacha bo'lgan holatni tiklash bilan birga qo'shimcha o'sish sur'atiga ham erishganligini ko'rsatadi [12]. Bu mamlakatning turizm infratuzilmasi va brend sifatidagi kuchli pozitsiyasi bilan izohlanadi.

O'zbekistonning turistlar oqimidagi o'sish sur'ati mintaqadagi boshqa davlatlarga nisbatan tezroq bo'lib, mamlakatning turizm strategiyasi to'g'ri yo'nalishda ekanini ko'rsatadi. Shu bilan birga, Turkiya va Qozog'istonning turizm infratuzilmasi va marketing yondashuvlari bilan taqqoslash orqali yangi imkoniyatlar aniqlanishi mumkin.

Regression tahlili turizm sohasidagi asosiy iqtisodiy ko'rsatkichlar o'rtasidagi bog'liqlikni aniqlashda muhim usul hisoblanadi. Regression tahlili yordamida marketingga qilingan investitsiyalarning turizm sektoriga ta'siri o'chanadi, bu esa kelajakda samarador strategiyalar ishlab chiqishga asos yaratadi.

Quyidagi grafikda ko'rsatilgan raqamlar marketing xarajatlarning o'sishi bilan birga turizm daromadlarining sezilarli oshishini ko'rsatadi, bu esa marketingning turizm rivojlanishidagi o'ta muhim rolini tasdiqlaydi. Ushbu ma'lumotlar turizmni rivojlantirish bo'yicha investitsion qarorlar qabul qilishda muhim dalil sifatida xizmat qiladi (1-rasm).

1-rasm. Marketing byudjeti va turizm daromadlari o'rtasidagi bog'liqlik (2021-2023-yillar, mln. AQSh dollarida).

Manba: O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi ma'lumotlari asosida shakllantirildi.

Ushbu grafikda O'zbekiston turizm sektorida marketingga sarflangan mablag'lar va undan olingan daromadlar o'rtasidagi bog'liqlik ko'rsatilgan. Regression tahlili orqali ushbu bog'liqlikni aniqlash mumkin bo'ladi. Regression formulasi:

$$Y = a + bX$$

Bu yerda:

Y: Turizm daromadlari

X: Marketing byudjeti

a: Asosiy daromad

b: Bog'liqlik koeffitsiyenti

Grafikdagi ma'lumotlarga ko'ra:

2021-yilda $X=2$, $Y=10$

2022-yilda $X=3$, $Y=16$

2023-yilda $X=4$, $Y=23$

Regression tenglamasi quyidagicha bo'ladi:

$$Y=1+5,5X$$

Regression tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, marketing byudjetidagi har bir million dollarlik o'sish turizm daromadlarini o'rtacha 5,5 million dollarga oshiradi. Bu marketing kampaniyalarining yuqori samaradorligini ko'rsatadi va kelgusida byudjetni oshirishni tavsiya qiladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Turizm xizmatlari samaradorligini baholash bo'yicha o'tkazilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, O'zbekiston turizm sohasi so'nggi yillarda sezilarli o'sishni boshdan kechirmoqda. 2021-yildan boshlab kiruvchi va ichki turizmda ijobiy o'zgarishlar kuzatilib, pandemiyadan keyingi tiklanish davrida xalqaro marketing kampaniyalari va infratuzilmaning rivoji muhim rol o'ynadi. Qozog'iston va Turkiya bilan taqqoslaganda, O'zbekiston turistlar oqimini oshirishda yuqori sur'atlarni namoyon etdi, bu esa mamlakatda amalga oshirilayotgan islohotlarning muvaffaqiyatli ekanligini ko'rsatadi.

Biroq ayrim hududlarda mehmonxona va turistik obyektlar sonining kamayishi, shuningdek, chiquvchi turizm iqtisodiy omillar ta'siri bilan bog'liq qiyinchiliklar mavjud. Shuning uchun turizmni yanada rivojlantirish uchun quyidagi takliflar ilgari suriladi:

Fikrimizcha, turizm xizmatlari samaradorligini baholash usullari va vositalari tahlilidan samarali foydalanish orqali sohani yanada rivojlantirishda quyidagi takliflarni amalga oshirish muhim ahamiyatga ega:

Turizm infratuzilmasini rivojlantirish borasida:

- hududlarda yangi mehmonxonalar, oilaviy mehmon uylari va xizmat ko'rsatish obyektlarini tashkil etish;
- mavjud obyektlarni xalqaro standartlarga moslashtirish va ularning sifatini oshirish.

Marketing strategiyalarini kuchaytirish borasida:

- xalqaro va mintaqaviy bozorlar uchun maxsus reklama kampaniyalarini tashkil etish;
- ijtimoiy tarmoqlar va raqamli platformalarda O'zbekistonning turizm salohiyatini faol targ'ib qilish.

Ichki turizmni qo'llab-quvvatlash borasida:

- arzon transport imkoniyatlari va subsidiya dasturlarini kengaytirish;
- ichki turistlar uchun yangi sayyohlik marshrutlari va paketlarini taklif etish.

Kadrlar salohiyatini oshirish borasida:

- qishloq joylarda turizm xizmatlarini ko'rsatish uchun malakali ishchi kuchini tayyorlash;
- turizm sohasida xalqaro tajribaga ega mutaxassislarni jalb qilish va mahalliy kadrlarni tayyorlash dasturlarini yo'lga qo'yish.

Barqaror turizmni rivojlantirish borasida:

- ekologik toza turizmni targ'ib qilish va madaniy meros obyektlarini asrab-avaylash;
- barqaror rivojlanishga qaratilgan turizm loyihalariga investitsiyalarni jalb qilish.

Hududiy farqlarni kamaytirish borasida:

- Toshkent, Samarqand va Buxoro singari yirik turistik markazlar bilan bir qatorda, boshqa hududlarda ham turizm infratuzilmasini rivojlantirish;
- kam rivojlangan hududlarda turizmni rag'batlantirish dasturlarini ishlab chiqish.

Umuman olganda, O'zbekiston turizm sohasida yuqori salohiyatga ega bo'lib, bu sektor mamlakat iqtisodiyoti uchun muhim strategik yo'nalish hisoblanadi.

Yuqorida keltirilgan takliflarni amalga oshirish orqali mamlakatning xalqaro turizm bozorida raqobatbardoshligini oshirish va iqtisodiy samaradorlikni ta'minlash imkoniyati mavjud. Turizmni barqaror rivojlantirish esa uzoq muddatli iqtisodiy barqarorlikka xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. John Tribe. The truth about tourism. Annals of Tourism Research. Jan 1, 2006. https://www.academia.edu/1098708/The_truth_about_tourism
2. Dolnicar, S. & Ring, A. (2014) Tourism Marketing Research – Past, Present and Future. Annals of Tourism Research, 47: 31-47.
3. Romanyuk, A., & Gareev, R. (2020). The System of Indicators for Assessing the Effectiveness of the Regions in the Field of Tourist Services in Russia: Key Problems and Solutions. Journal Of Environmental Management And Tourism, 11(6), 1347 — 1367. doi:10.14505/jemt.v11.6(46).05
4. To'rabekov, S. S. (2024). Turizm xizmatlari sohasini rivojlantirish va uning aholi bandligini ta'minlashdagi rolini oshirish istiqbollari (Dissertatsiya avtoreferati). Samarqand. URL: <https://library.ziynet.uz/book/131353>
5. United Nations World Tourism Organization (UN Tourism). (2025). World Tourism Barometer and Statistical Annex, January 2025 Edition. UNWTO. Retrieved from https://www.unwto.org/un-tourism-world-tourism-barometer-data?utm_source
6. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi. (2025). O'zbekiston Respublikasining ijtimoiy-iqtisodiy holati. 2024-yil yanvar-dekabr. – Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi, 537 bet.
7. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi. (2021). O'zbekiston Respublikasining ijtimoiy-iqtisodiy holati. 2020-yil yanvar-dekabr. – Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi, 483 bet.
8. 2023-yilda O'zbekiston Respublikasida turizm va dam olish rivojlanishining asosiy ko'rsatkichlari. URL: <https://stat.uz/images/uploads/reliz2024/turizmpresreliz2023uz.pdf>
9. 2025-yilda O'zbekistonda mehmonxona va joylashtirish joylari soni qariyb yetti mingtaga yetkaziladi. // URL: <https://vzglyad.uz/uz/post/2025/01/31/turizm>
10. <https://www.unwto.org/news/international-tourism-to-reach-pre-pandemic-levels-in-2024>
11. <https://www.ktb.gov.tr/EN-249283/tourism-statistics.html>
12. <https://www.statista.com/topics/9676/travel-and-tourism-in-turkey>
13. <https://xabar.uz/uz/mahalliy/ozbekistonda-turizm-amalga-oshirilayotgan>
14. https://forbes.kz/articles/v_2023_godu_kazahstan_posetilo_svyishe_9_millionov_inostrantsev
15. <https://www.ktb.gov.tr/EN-249283/tourism-statistics.html>
16. <https://president.uz/oz/lists/view/5170>
17. <https://stat.uz/uz/rasmiy-statistika/metadata-2>

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 4

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>